

Asia: VN/2575/2021

Luonnos hallituksen esitykseksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain, terveydenhuoltolain sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Vastaajataho:

Kunta

Kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistaminen

1a) Hyvinvointialueen olisi esityksen mukaan yhdessä alueensa kuntien kanssa muodostettava *alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä*. Onko ehdotus mielestänne tarkoituksenmukainen kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistamiseksi?

Kyllä [Kyllä. Esitys alueellisesta opiskeluhuollon yhteistyöryhmästä on kannatettava. Näin tuetaan alueella yhdenvertaista ja tasalaatuista opiskeluhuoltoa.]

1b) Millä taholla tulisi käsityksenne mukaan olla vastuu alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän muodostamisesta?

Koulutuksen järjestäjällä [Sovitaan alueellisesti. Opiskeluhuollon kokonaisuus on ensisijaisesti kunnan vastuulla ja opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä ja koko oppilaitoksen henkilöstölle kuuluvana. Yhteistyöryhmän tehtävinä on paljon muutakin kuin opiskeluhuollon palvelut, jotka siirtyvät hyvinvointialueille. Opiskeluhuolto on ensisijaisesti yhteisöllistä, koko oppilaitosten henkilöstön vastuulla olevaa toimintaa. Koulutuksen järjestäjällä tulee olla vahva rooli hyvinvointialueiden yhteistyöryhmissä, koska THL:llä on jatkossa joka tapauksessa vahva rooli kehittämisessä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain luonnoksessa 24 § lukee ”THL ohjaa ja kehittää 7 § ja 8 §:ssä tarkoitettuja opiskelijahuoltopalveluja. THL voi tehdä yhteistyötä Opetushallituksen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa. Siksi vastuu ohjauksesta on oltava opetuksen ja koulutuksen järjestäjillä.]

2) Kunnan tai useamman kunnan yhdessä tulisi laatia opiskeluhuollon toteuttamiseksi *kunnan opiskeluhuoltosuunnitelma*, joka liitettäisiin lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n mukaiseen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Onko esitys mielestänne tarkoituksenmukainen?

Kyllä [Suunnitelman liittäminen osaksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa edistää lasten ja nuorten hyvinvointityön kokonaisuuden hahmottamista ja painottaa opiskeluhuollon ennaltaehkäisevän roolin tärkeyttä hyvinvointityössä. Tällä hetkellä kuntakohtaiset suunnitelmat ovat kouluastekohtaisia. Tarvitaan valtakunnallinen ohjeistus kuntakohtaisen suunnitelman laadintaan. Olisi hyvä pohtia tarkkaan kuntakohtaisten ja oppilaitoskohtaisten suunnitelmien linkittyminen toisiinsa niin, että kunnassa ei tehtäisi päällekkäistä suunnittelutyötä lain määräyksen täyttämiseksi, vaan että suunnitelmat olisivat aidosti opiskeluhuollon strategisen ja operatiivisen johtamisen tuki. Kuntakohtaisessa suunnitelmassa olisi hyvä korostaa opiskeluhuollon kokonaisuutta koko kasvun ja oppimisen polun näkökulmasta (esiopetuksesta toisen asteen loppuun).]

3) Hyvinvointialueella tulisi olla *alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma*. Se valmisteltaisiin alueellisessa opiskeluhuollon yhteistyöryhmässä ja hyväksyttäisiin hyvinvointialueen aluevaltuustossa. Alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma liitettäisiin lastensuojelulain 12 §:ssä tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Huomioitanne esityksestä?

Kannatettava ehdotus. Yhdenmukaisuus opiskeluhuollon toiminnassa vahvistuisi alueella. Haasteena ovat hyvinvointialueet, joilla kuntia on paljon. Kuntien toiveet ja tarpeet saattavat olla erilaisia esimerkiksi kunnan koosta riippuen. Toisaalta alueellisten, kuntakohtaisten ja kouluastekohtaisten opiskeluhoitosuunnitelmien rakenteen tulee olla toisiaan täydentävä niin, että suunnitelma on aidosti toteutettava, konkreettisia valintoja ja painopisteitä sisältävä ja paikallisia tarpeita tukeva elävä asiakirja. Opetuksen ja koulutuksen järjestämistä ohjataan jo nyt varsin monilla suunnitelmilla, ja uusien suunnitelmien lisääminen vailla tarkkaa harkintaa voi vähentää niiden painoarvoa käytännön toiminnan johtamisessa.

4) Mikäli esitys ei mielestänne riittävästi huomioi erilaisia opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä, kuten esimerkiksi ne, jotka toimivat useamman kunnan alueella tai yksityiset koulutuksen järjestäjät, millä tavoin muuttaisitte esitystä?

Ei kommentoitavaa

5) Hyvinvointialue järjestää opiskeluhoitopalvelut 1.1.2023 alkaen. Näettekö, että opetuksen tai koulutuksen järjestäjällä on yhdessä hyvinvointialueen kanssa edellytykset huolehtia oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n mukaisesti siitä, että opiskeluhollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus?

Huomioitanne

Opiskeluhuollon yksilökohtaisen työn kirjaaminen, rekisterinpito ja tietosuoja

6) Esityksessä täsmennetään opiskeluhuollon kirjaamiseen, rekisteröintiin ja tietojen salassapitoon liittyviä oppilas- ja opiskelijahuoltolain säännöksiä. Huomioitanne esityksestä?

Linjaus, että opiskeluhoitokertomukseen kirjataan jatkossa vain välttämätön terveystieto on hyvä ja nykyistä käytäntöä parempi. Opiskeluhoitokertomukset ovat jatkossakin opetuksen ja koulutuksen järjestäjien vastuulla. Tämä vaatisi valtakunnallista ohjausta huomattavasti nykyistä enemmän. Tällä hetkellä käytännöt ovat kirjavampia ja jopa asiakasturvallisuutta vaarantavia.

Psykologien ja kuraattoreiden asiakastietojärjestelmät ovat tällä hetkellä hyvin erilaisia eri kunnissa. Järjestelmien tulee jatkossakin olla sellaisia, että niihin voidaan kirjata myös kuraattoreiden ja psykologien opiskeluhoitotietojen tärkeimmäksi määrittelemä työmuoto, yhteisöllinen työ. Yhteisöllisen työn eri muodot tulee saada näkyväksi myös tietojärjestelmässä. Työn vaikuttavuuden

arvioinnin kannalta on tärkeää, että asiakasjärjestelmä tunnistaa sen, että yksilöasiakkuuden aikanakin opiskelija voi tulla autetuksi yhteisöllisellä tasolla. Asiakastietojärjestelmien kehittäminen työntekijöiden ja asiakkaiden kannalta toimivaksi ja koko työn kirjoa kuvaaviksi vaatii pitkäjänteistä kehittämistyötä. Myös sähköinen tiedonsiirto eri asiakastietojärjestelmien välillä täytyy jatkossa olla mahdollista.

7) Miten arvioisitte esitysluonnosta tietosuojasääntelyn näkökulmasta?

Ks kohta 6

8) Opiskeluhuollon siirtyessä hyvinvointialueelle tulee myös opiskeluhuollon psykologien ja kuraattorien kirjaamat asiakastiedot tallentaa valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin eli Kanta-palveluihin. Kanta-palveluihin liittymisen määräaajoista säädetään laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä. Psykologien tietojen tallentaminen tulisi aloittaa heti hyvinvointialueiden aloittaessa. Sosiaalihuollon ja kuraattorien liittymisvelvoitteen määräaika on 1.9.2024. Arvioitko tarvittavien muutosten olevan mahdollisia näiden määräaikojen puitteissa?

Muita huomioitanne [Aikataulussa onnistuminen riippuu pitkälti siitä, mikä on valittava asiakastietojärjestelmä. Jos järjestelmän muokkaus opiskeluhuollon psykologeille ja kuraattoreille sopivaksi edellyttää runsaasti kehittämistyötä, aikataulu voi osoittautua psykologien osalta mahdottomaksi. Kannatamme samaa aikataulua molempien ammattiryhmien osalta, vuodelle 2024.]

Muut huomiot esityksestä

9) Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16 §:n mukaan oppilaitoksen työntekijän tulee olla yhteydessä opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin, jos oppilaitoksen tai opiskeluhuollon työntekijä arvioi opiskelijan tarvitsevan opiskeluhuollon psykologi- tai kuraattoripalveluja. Esityksessä ehdotetaan, että yhteydenotto opiskeluhuoltopalveluihin koskisi psykologin ja kuraattorin palveluiden lisäksi myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lääkärin ja terveydenhoitajan palveluja. Yhteydenotto tapahtuisi jatkossa yhteisymmärryksessä oppilaan tai opiskelijan kanssa. Huomioitanne esityksestä?

Ehdotus, että yhteydenotto opiskeluhuollon palveluihin sisältäisi jatkossa vaihtoehtona myös terveydenhuollon on erityisen kannatettava ja tarpeellinen. Samoin se, että yhteydenoton tulisi perustua oppilaan suostumukseen selkiyttäisi nykytilannetta. Toisaalta joissakin tilanteissa nykylain mukainen mahdollisuus yhteydenottoon ilman oppilaan suostumusta on ollut lapsen/nuoren edun mukaista ja tuen saamista nopeuttava ratkaisu (esim. päihdenuoret ja poissaolijat). Opettajat ovat voineet saada opiskeluhuoltopalveluilta tukea asian selvittämiseen ja huolen eteenpäin viemiseen. Jatkossa tulee lisätä koulun henkilökunnan osaamista avun tarpeen tunnistamiseen ja oikea-aikaiseen toimintaan. Opiskeluhuollon ja koulun ohjaustoiminnan yhteys tässä on erityisen tärkeä. Jokaisen oppilaan ja opiskelijan sujuva eteneminen oman ikäryhmän mukana toisen asteen tutkinnon suorittamiseen saakka edellyttää vahvan, oppilaitoksen tasolla toimivan monitoimijaisen tuen. Onkin tärkeä varmistaa, ettei huoli jää piiloon tai avun saaminen viivästy, mikäli yhteisymmärrystä yhteydenottoon ei synny.

10) Hyvinvointialue järjestää 1.1.2023 alkaen opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut, kouluterveydenhuollon sekä lukioden ja ammatillisen koulutuksen opiskeluterveydenhuollon. Voimassa olevan oppilas- ja opiskelijahuoltolain 24 §:n mukaan Terveys- ja hyvinvoinnin laitos ohjaa ja kehittää yhteistyössä Opetushallituksen kanssa edellä mainittuja palveluja. Esityksen mukaan Opetushallitus ja Terveys- ja hyvinvoinnin laitos ohjaisivat ja kehittäisivät yhdessä yhteisöllistä opiskeluhoitoa ja

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella olisi päävastuu edellä mainittujen hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevien palvelujen ohjauksesta ja kehittämisestä. Pidätekö esityksen mukaista ohjaus- ja kehittämisvastuun muutosta tarkoituksenmukaisena vai tulisiko Opetushallituksen ohjaus- ja kehittämisrooli säilyttää nykyisellään?

Ei, ohjaus- ja kehittämisvastuut tulee säilyttää nykyisellään [Ohjausvastuu tulee jatkossakin olla Opetushallituksella ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella koskien koko opiskeluhoitoa, myös yksilökohtaisen opiskeluhoitoa osalta. Opiskeluhoitopalvelujen ohjauksessa tarvitaan monialaista yhteiskunnallista osaamista ja näkemystä opiskeluhoitoa kokonaisuudesta myös sosiaalihuoltolain mukaisena hyvinvoinnin edistämisenä. Tarvitaan ymmärrystä siitä, ettei sen tasoa voida erottaa toisistaan ja että opiskeluhoitopalvelujen suuntaaminen yhteisölliseen ja rakenteelliseen työhön edistää työpanoksen oikea-aikaista ja vaikuttavampaa hyödyntämistä koulun arjessa. Opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella olisi annettavaa esim. rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta, mikä tukisi myös kuraattoripalvelujen tunnistamista ennaltaehkäisevinä ja hyvinvointia edistävinä sosiaalipalveluina. Yhteisöllinen ja yksilökohtainen opiskeluhoito muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden, ja palveluita toteutetaan osana oppilaitoksia, jonka takia myös yksilökohtaisessa työssä Opetushallituksen ohjaus on edelleen tarpeen. Mikäli Opetushallituksen rooli opiskeluhoitoa ohjauksessa kapeutuu, uhkana on, että palataan takaisin yksilökohtaisen työn painotukseen ja ongelmakeskeiseen ajatteluun. Opetushallituksen tulee ohjata opiskeluhoitoa osana muuta opetussuunnitelmatyötä, kuten tähänkin asti. Erityisesti yhteys ohjaukseen ja ohjaussuunnitelmiin on tärkeä varmistaa Opetushallituksen tasolla. Ohjaus on valtakunnassamme uusien haasteiden edessä oppivelvollisuuden laajennuttua. Opiskeluhoitoa muutoksen myötä on erityisen tärkeää, että nämä kaksi keskeistä oppilaan ja opiskelijan tukimuotoa eivät eriydy vaan niiden yhtenevyydestä sekä yhteisistä tavoitteista ja toimintamalleista pidetään huolta. Yhteisöllinen opiskeluhoito on keskeinen osa koulun toimintakulttuuria, jota ohjataan opetussuunnitelmien kautta. Kaiken kaikkiaan ohjaamiseen tarvittaisiin nykyistä huomattavan paljon enemmän monialaisia resursseja kansallisella tasolla. Tämä yhdenmukaistaisi valtakunnallisesti oppilas- ja opiskeluhoitoa.]

11) Mahdolliset muut huomionne esitysluonnoksesta?

Erilaisten suunnitelmien lisääntyessä työn määrä lisääntyy ja vastuun- ja tehtävien jakoa tulee linjata. Suunnitelmat olisi ohjeistettava valtakunnallisesti. Opetuksen järjestäjien on määriteltävä selkeästi jonkun viran- tai toimenhaltijan vastuulle hyvinvointialueen kanssa tehtävä yhteistyö.

Hallituksen esityksessä esiopetuksen osuus on kauttaaltaan niukka. Esiopetus omine erityispiirteineen tulisi huomioida nykyistä paremmin.

Kuntakohtainen opiskeluhoitosuunnitelma on kunnille uusi tehtävä. Tähän saakka suunnitelmat on ohjeistettu opetussuunnitelmien perusteissa tai OPH:n määräyksissä kouluasteen mukaisesti. Mikäli jatkossa laaditaan kunnan suunnitelma, se tulee ohjeistaa erikseen.

Erityinen huoli Länsi-Uudellamaalla on kuntien erilaisuus sekä koon että väestöön liittyvien erityispiirteiden vuoksi. Alueellinen yhteistyöryhmä tulee ratkomaan asioita, jotka näyttäytyvät kunnissa varsin erilaisina. Kirkkonummen näkökulmasta huolta herättää erityisesti sekä suomenkielisten että ruotsinkielisten psykologien saatavuus ja pysyvyys työssä. Opiskeluhoitoa työntekijöiden työnkuva tulee olla myös muutoksen jälkeen mielekäs, yhteisölliseen työhön ja asiakkaisiin keskittyvä. Työnkuvaan ja olosuhteisiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Pienten kuntien ja koulujen huoli on opiskeluhoitoa henkilöstön aito mahdollisuus olla läsnä oppimisen

arjessa, koulun moniammatillisessa yhteistyössä. Jos yksittäisen kuraattorin, terveydenhoitajan tai psykologin työkenttä sisältää kovin monia kouluja tai kuntia, todellista mahdollisuutta läsnäoloon ja saavutettavuuteen ei synny. Alueellisen hallinnon myötä opiskeluhoollon hallinnollisen työn määrän tai osuuden ei tule lisääntyä. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen tulee erikseen huomioida ruotsinkielisten oppilaiden/opiskelijoiden tarpeet ja palvelut silloin kun palveluja kehitetään ja suunnitellaan.

Koivisto Tiina

Kirkkonummen kunta - Kirkkonummen kunta, sivistys- ja vapaa-aikapalvelut